

Сензационализам, аматеризам или нешто треће?

Корисно је када се у расветљавању великих трагедија из прошлости укључе добрим текстовима дневне новине јер оне имају знатан утицај у формирању културе сећања код читаоца. Лоше је када се, зарад сензационализма објаве неистине и погрешна тумачења одређених догађаја које је чак и некадашња југословенска историографија у приличној мери разјаснила. Повод за ову расправу је текст „Тајни немачки досије: „И нацисти се згражавали над усташким зверствима“ објављен у недељу, 11. августа 2019. у београдском дневнику „Новости“.

Имам довољно искуства у струци и своје место у историографији јер сам убеђен да сам бројним радовима оставио солидне трагове. Нисам завидан нити осећам било какву суревљивост према колегама из Архива Војводине због рекламе коју су добили у медијима. Сматрам да су, пре него што су кренули у јавност, требали да се распитају код појединих историчара и затраже помоћ око публиковања материјала који чувају. Уосталом, својевремено сам их у директном разговору на то и упозорио поменувши своја истраживања у разним фонодовима са архивском грађом сличне провенијенције.

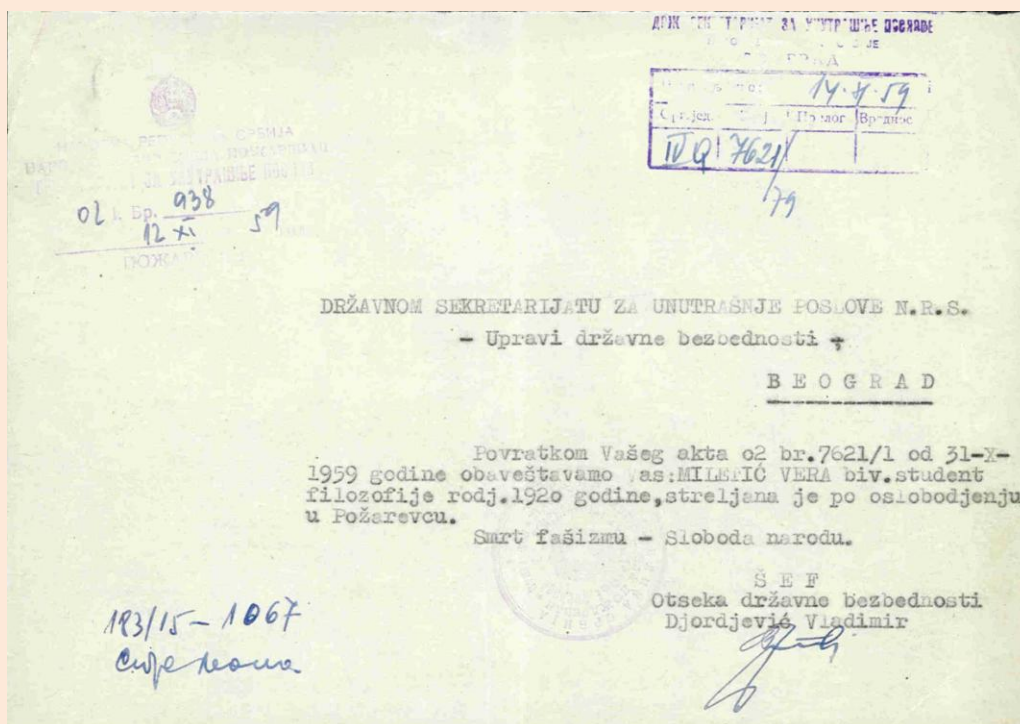
Ова расправа није никаква освета због тога што ме нису послушали. Она је некаква молба и упозорење да не треба излазити у јавност са погрешним тврдњама које уносе још више конфузије у јавности заинтересованој за трагичну прошлост.

+++

Громопуцателна тврдња да је реч о тајном немачком досијеу је само делимично тачна: тачно је само да је реч о архивској грађи немачке провенијенције, а нетачно је да је тајна! Наиме, реч је о делу документације коју су стварали припадници обавештајне службе немачког Вермахта чије је седиште било у Београду! Та архивска грађа остала је иза њиховог повлачења из Београда октобра 1944. године а прегледали су је припадници посебних група совјетских и југословенских обавештајаца. Има основа за тврдњу да су Црвеноармејци однели део грађе, остало је предато партизанима, то јест једној групи њихових обавештајаца. Тај материјал, поред осталог, послужио је за и стварање елабората под насловом „Немачка обавештајна служба“, објављеног у десет књига (и то у ограниченом тиражу и тако да је сваки комплет био нумерисан)! Део материјала немачких безбедоносних органа, а то је десетак хиљада досијеа особа које су биле интересантне за Немца, чува се у Историјском архиву Београда, фонд БдС.

Првих послератних година поједини југословенски обавештајци узимали су извесне количине немачке грађе а да никоме нису

полагали рачуне. То се најбоље види у случају пуковника Бранислава Божовића чија је лична заоставштина доступна јавности (налази се у Архиву Југославије), који је био члан групе која је састављала елаборате о другим темама. Радећи на елаборату, Божовић је, у жељи да реконструише судбине појединих комунистичких активиста у рату, располагао прворазредном грађом која је, на пример, имала печате са сигатурама савезног или републичког Секретаријата за унутрашње послове. Божовић је, поред осталих комуниста, расветљавао и судбину Vere Милетић (једне од важних комунистичких активиста у илегалу у Београду, невенчане супруге Момчила Моме Марковића, једног од важнијих комунистичких функционера у Србији 1941. године, и мајке Мирјане Марковић, супруге Слободана Милошевића) листајући прворазредну грађу насталу током њеног саслушања 1943. године и боравка у затвору на Бањици. Божовић, међутим, није објавио проверене чињенице до којих је дошао. Реч је о писаним доказима (комунистичке провенијенције) да Вера Милетић није стрељана септембра 1944. на Бањици већ су то учинили партизани после ослобођења у Пожаревцу!

+++

И Драгоје Лукић, дете логораш из времена Независне Државе Хрватске, потом партизански борац, неколико деценија иза рата припадао је посебним структурама Савезног министарства унутрашњих послова, имао је на располагању сличну грађу док је истраживао судбину деце у рату 1941–1945. године. Он је, на срећу, највећи део своје документације предао Музеју жртава геноцида и она је доступна јавности у дигиталној форми. Међу бројним

фотографијама из Лукићеве заоставштине, а које су у ствари копије урађене са оригинала који су се, углавном, чували у разноразним обавештајним структурама, а то значи биле доступне само одабраним, има и оних које се налазе у поменутој архивској грађи која је својевремено предата Архиву Војводине као заоставштина пуковника Славка Одића. Но, о неким од тих фотографија, мало касније!

+++

У једној од екипа које су за потребе савезних органа стварале разне елаборате радили су Славко Комарица и Славко Одић, истакнути партизански борци, школовани на партијским и војнообавештајним курсевима, који су радни век провели на посебним задацима... И они су, као и помињани Божовић и Лукић, имали на располагању разну документацију. Захваљујући њој Комарица и Одић су објавили неколико радова за које професионални историчари сматрају, када се одбаце идеолошке наслаге, да представљају приличан допринос у разјашњавању ратне прошлости. Таква је, на пример, њихова књига „*Zašto Jasenovac nije oslobođen*“ (Zagreb 2008).

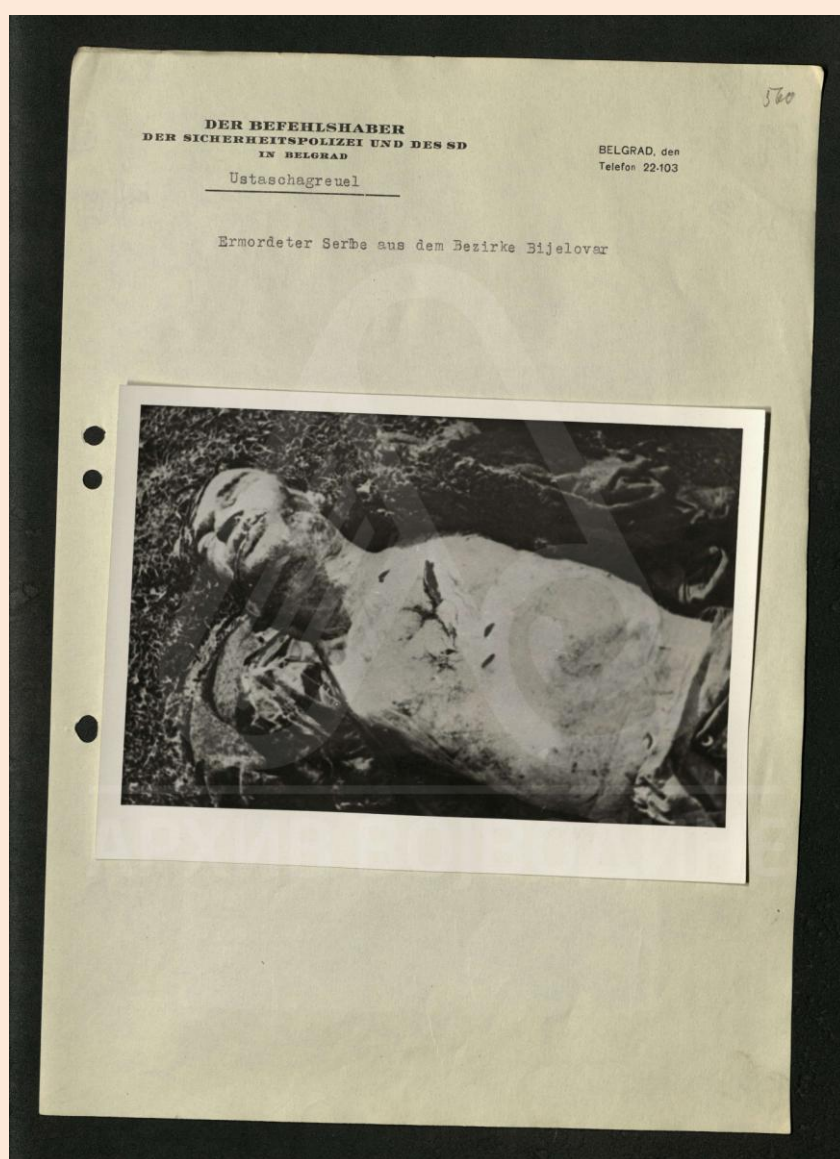
После смрти пуковника Славка Одића 2006. године, део архивске грађе, која је у његовом поседу била готово пет деценија, донет је у Архив Војводине и ту остављен у тами до пре извесног времена. А онда су београдске „Новости“ са сензационалистичким текстом, који се убрзо раширио интернетским линијама, усталасале јавност. И када смо готово заборавили на све то, јављају се поново „Новости“ са још јачим сензационалистичким текстом „Тајни немачки досије: И нацисти се згражавали над усташким зверствима“!

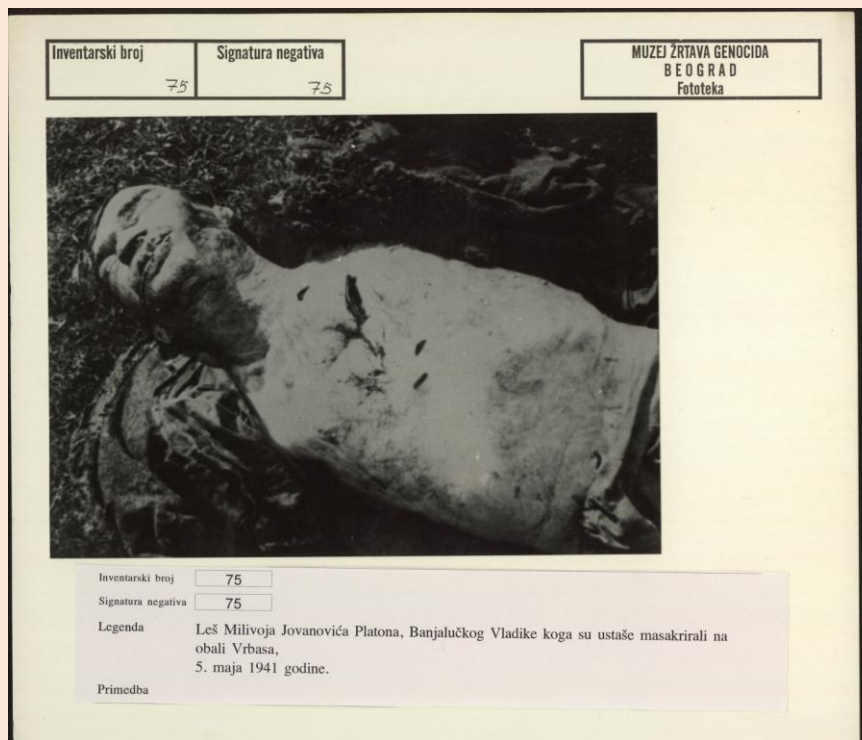
Коментарисати један новински текст је незахвалан посао из сијасет разлога. Најпре могу обични читаоци, с извесним правом, да замере сврху исправљања грешака и да приговоре да има много важнијих тема од тога. Сматрам, међутим, да је зарад струке и науке ово што чиним корисно и потребно јер нам у разјашњењу ионако крваве прошлости не требају заблуде, погрешке и лажи! Узгред, приказ публикације *Гудовац 1941. Пут злочина (Gudovac 1941. The path of crime)*, коју је априла ове године објавио Архив Војводине и од које је кренула прича у „Новостима“, заслужује прави приказ у коме треба да стоје замерке и похвале, јер има шта да се и хвали и замера!

Кључни део новинског текста односи се на фотографије које су снимили немачки обавештајци два дана после злочина у Гудовцу код Бјеловара извршеног 28. априла 1941. године. У тексту се наводи да је убијено 190 Срба. Познато је да су Немци извршили ископавање гробнице, фотографисали лешеве (неке чак и по три пута) и избројали мртва тела: 187! Том приликом пронашли су једног Србина живог али рањеног!

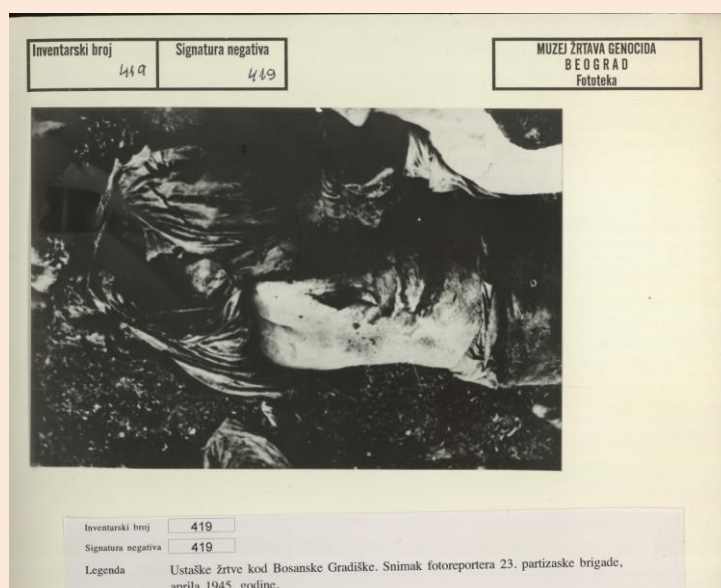
Тврдње да је реч о немачком тајном досијеу немају вредност јер су су неке од фотографија публиковане двадесетак година после рата и са сасвим другим легендама. О томе сам недавно писао у расправи

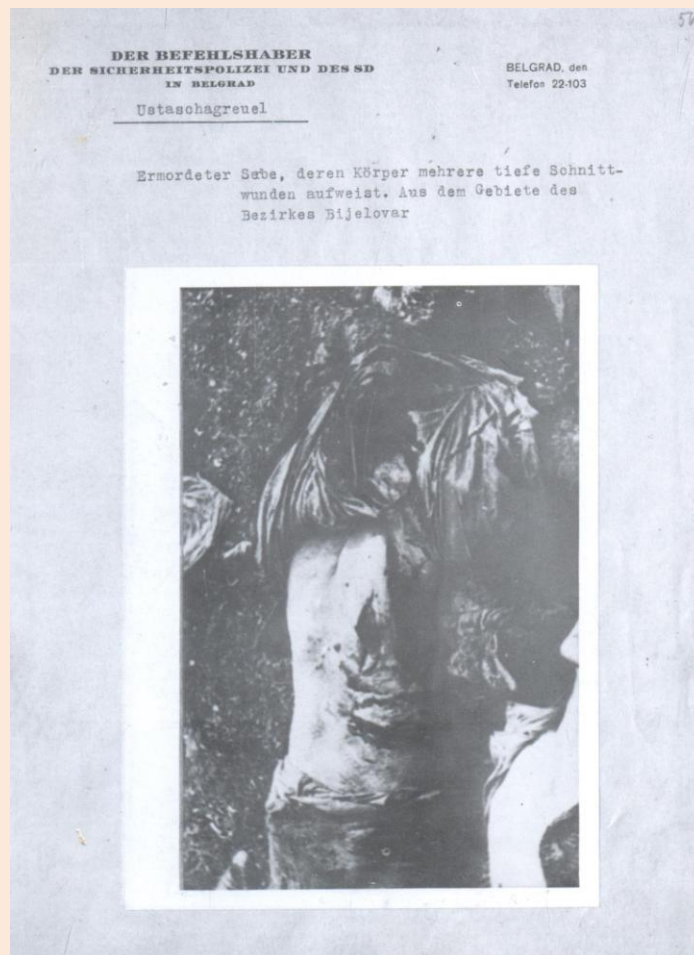
„Исправка једне погрешне легенде“, која се лако може пронаћи на интернету! Тим текстом сам доказао да су повлашћени корисници тајних архивских фондова давали произвољне легенде и тиме наносили више штете него користи! Повод ми је била фотографија једног од 187 масакрираних тела Срба из Гудовца а која се налази и у личном фонду Драгоја Лукића али са сасвим другачијом пратећом легендом – он је тврдио да је то леш епископа бањалучког Платона Јовановића (у кога су почетком маја 1941. усташе испалиле три метка у главу а потом тело бацили у реку Врбању на путу Бања Лука–Котор варош)! Лукићеву нетачну легенду вероватно су користили и преносили поједини аутори, на пример др Љубомир Дурковић Јакшић у биографији епископа бањалучког Платона Јовановића!

Да је Лукић произвољно писао легенде уз фотографије чији се оригинали налазе у заоставштини Славка Одића показује и следећи пример. У поменутој публикацији Архива Војводине (странице 25 и 28) објављене су два листа идентичног садржаја (али са различитом сигнатуром: 559 и 562) што указује да је таквих реплика било ко зна колико још а све на оригиналним, веродостојним и аутентичним папирима Немачке службе безбедности. Легенде на немачком језику су идентичне: „Ermordeter serbe, deren Körper mehrere tiefe Schnittwunden aufweist. Aus dem Gebiete des Bezirkes Bijelovar“. У преводу на српски гласе: „Убијени Србин подручја округа Бјеловар на чијем телу се виде дубоких посекотина“). Та фотографија код Драгоја Лукића има другачију легенду:

Оваквих примера има још неколико али би расправљање о њима представљао замор за читаоце.

Уместо тога остаје ми да упитам: Чему аматерски сензационализам осим ако не служи за замајавања одавно слуђене јавности?

ПС: Текст из „Новости“ је могуће лако пронаћи на интернету. Погледајте пажљиво и потражите да ли у њему има и једна једина реч о кривици оних који су усташе довели на власт! Не наводим никога на закључак да је текст (несвесно) послужио у отклањању кривице са нациста! Само сумњам у намере!!!